

РОЗРАХУНОК РЕКРЕАЦІЙНОЇ ЄМНОСТІ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ НА ПРИКЛАДІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуті питання збільшення рекреаційного потенціалу території. Одним з можливих шляхів його збільшення є рекреаційне використання лісових насаджень. Збільшення площ лісонасаджень окрім збереження природного потенціалу, запобігання деградації ландшафтів надає можливість збільшення рекреаційних ємностей територій та розширення можливостей їх використання.

Ключові слова: рекреаційна ємність, рекреаційний потенціал, лісові насадження, агроландшафти.

Рассмотрены вопросы расширения рекреационного потенциала территории. Одним из возможных путей его увеличение является рекреационное использование лесных насаждений. Увеличение площадей лесонасаждений помимо сохранения природного потенциала, предотвращение деградации ландшафтов предоставляет возможность увеличения рекреационных емкостей территорий и расширения возможностей их использования.

Ключевые слова: рекреационная емкость, рекреационный потенциал, лесные насаждения, агроландшафты.

Questions of expansion of the recreational potential of the territory are described. One of the opportunities to increase it is recreational use of forest plantations. Increased afforestation areas besides preserving the natural capacity to prevent degradation of landscapes allows increasing recreational vessels territories and expand opportunities for their use.

Key words: recreation capacity, recreational potential, forest plantations, agrarian landscapes.

Постановка проблеми. Напрями ефективного використання рекреаційних ландшафтів визначаються збільшенням актуально використовуваних ресурсів ландшафту, забезпеченням його збереження та відновлення та одночасним отриманням від цього прибутків суб'єктами господарювання. Важливим є впровадження комплексного використання земель та різних ресурсів та компонентів ландшафту, зокрема лісів та інших лісовкритих площ. Рациональне використання рекреаційних ресурсів повинно бути економічно вигідним та спиратись на важелі адміністративного керування органів влади та місцевих громад. Для реалізації цих засад потрібна розробка проектів, спрямованих на науково обґрунтоване використання наявних рекреаційних ресурсів, створення додаткового рекреаційного потенціалу за рахунок більш ефективного використання територій. Одним з важливих напрямів рекреаційного використання є розширення рекреаційного використання існуючих лісових насаджень штучного походження в умовах степової зони України.

Виділення невивчених сторін проблеми. Розробка проектів рекреаційного районування передбачає впорядкування рекреаційного використання територій. Територія Запорізької області вивчається з позицій географічної науки – економічної та соціальної географії, фізичної

географії. Проте, публікацій досліджень з питань рекреаційних ємностей лісових насаджень цієї території недостатньо в сучасній географічній літературі. Досліджувана територія характеризується значним рекреаційним потенціалом, проте кількісних показників, окрім даних статистичної звітності про кількість відпочиваючих та туристів бракує. Це вказує на перспективність досліджень з кількісної оцінки рекреаційного потенціалу території Запорізької області, і зокрема рекреаційного потенціалу лісових насаджень. Оцінка рекреаційних ємностей має ґрунтуватись на існуючих нині нормативах та методиках розрахунку, використання яких дає змогу отримати кількісну оцінку наявного потенціалу для розвитку рекреації та рекреаційних ландшафтів. На основі отриманих показників можна робити висновки про реальні можливості розвитку рекреації у межах лісових масивів досліджуваної території.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Територію Запорізької області вивчали з точки зору рекреаційних умов і ресурсів, територіальної організації Н.Сорокіна, Н.Сажнева, І.Арсененко, Л.Донченко, О.Левада, О.Байтеряков. Проте, в науковій літературі бракує інформації щодо оцінки кількісних показників рекреаційного потенціалу, а саме рекреаційних ємностей лісових насаджень, що свідчить про необхідність здійснення та оприлюднення результатів таких досліджень.

Метою публікації є висвітлення показників рекреаційної ємності лісових насаджень Запорізької області, що існують на сучасному етапі та в майбутньому мають значний потенціал для розвитку рекреаційно-туристичної галузі.

Основний виклад матеріалу. Лісові насадження в області створюють внутрішній ландшафтний ресурс для рекреації. Створення лісових насаджень в області почалось з середини ХІХ ст., коли були висаджені перші саджанці дерев на території, що зараз знаходиться в межах Старобердянського лісництва [4]. Перші дерева тут були посаджені у 1846 р. І. Корнісом. Пізніше, його справу продовжив П. Сивицький, під його керівництвом у 1899 р. були посаджені перші дерева сучасного Алтагирського лісництва на плакорах на західному березі Молочного лиману [3]. Далі, вже у першій половині ХХ ст., були насаджені лісосмуги для захисту полів від суховіїв та пилових бур, а також насадження на непридатних для сільського господарства землях. За рахунок цього ландшафт з степового перетворився на лісостеповий, або точніше, лісопольовий агроландшафт. Природні справжні ліси на території області не росли, лише в окремих ярах та балках зустрічалась деревно-чагарникова рослинність, що утворювала байрачні ліси. Байрачні ліси зустрічались лише в північно-степовій підзоні Запорізької області.

В Запорізькій області внаслідок недбалого ставлення до заходів охорони ґрунтів від ерозії та дефляції збільшується кількість еродованої ріллі. З початку 70-х рр. ХХ ст. загальна площа сільськогосподарських угідь в Запорізькій області поступово зменшувалась від 2261,9 тис. га у 1961 р. до 2116,0 тис. га у 1993 р. З 1994 р. площа сільськогосподарських

угідь різко зростає до 2246,1 тис. га, що пов'язано з розвитком фермерських господарств. Площа ріллі до 1988 р. залишалась у межах 1925 тис га, а в період 1989-1993 рр. – зменшилась на 80 тис. га і продовжує знижуватись дотепер. Площа багаторічних насаджень з 1961 по 1993 рр. знизилась з 87,7 тис га до 32,6 тис га. Площа перелогів зменшувалась за цей період з 7,8 тис га у 1961 р. до нуля у 1994 р., тобто, зникла ціла категорія угідь, однак з 1998 р. перелоги з'явилися знову. Площа пасовищ, натомість, з 1961 р. поступово зменшувалась з 248,4 тис. га до 201,5 тис га [2]. За даними Запорізького обласного головного управління земельних ресурсів станом на 01.01.2006 сільськогосподарські угіддя в цілому по області складають 2248,25 тис. га, або 83,5% від загальної площі земель [6]. Таким чином, бачимо чітку тенденцію до скорочення площ ріллі в області внаслідок ерозії та дефляції. В таких умовах є можливість розв'язання проблеми деградації ґрунтів одночасно з задоволенням рекреаційних потреб населення. Деградовані ґрунти можуть бути використані для задоволення рекреаційних потреб шляхом насадження на них деревної рослинності. Звичайно, що можливо залишити деградовані ділянки без догляду, щоб в майбутньому на них заново утворився родючий шар ґрунту. Втім, такий шлях є екстенсивним – родючість чорнозему, як відомо, накопичувалась тисячоліттями. Відтак процес відновлення буде занадто тривалий. Крім того, немає гарантії того, що несприятливі природні процеси, наприклад ерозія, не поширяться з таких земель на вцілілі ділянки родючих ґрунтів. У випадку створення лісонасаджень ризику деградації земель виключаються та лісонасадження починають з часом виконувати полезахисну та водозахисну функції. Після розростання дерев у цих насадженнях з'явиться ресурс для рекреації.

Звичайно, створення таких насаджень має також базуватись на показниках оптимальної лісистості для регіону, крім того ще мають бути враховані естетичні складові та зрештою, здійснене економічне обґрунтування. Стосовно останнього слід зазначити, що капіталовкладення у лісонасадження мають дуже великий термін окупності (30 і більше років), проте ефект від них зазвичай опосередкований – запобігають втратам родючого шару та врожаю. Але якщо включити сюди потенційну можливість створення закладів відпочинку, то економічна ефективність зростає і навіть з'являється можливість отримувати реальний прибуток. Загальновідомо, що розміщення закладів відпочинку у лісонасадженні матиме більший комерційний успіх, ніж при розміщенні на відкритій місцевості. Дослідженнями встановлено, що найбільш привабливими для людини вважаються ділянки, на яких чергується лісова та лугова або степова рослинність [9]. Виходячи з цього, рекреаційні лісонасадження ставатимуть більш привабливими для рекреантів якщо вони чергуватимуться з галявинами. Це має бути враховане при створенні відповідних насаджень. Виключенням є лише крутосхили, які потрібно заліснювати повністю для кращого протистояння ерозії. Сучасна площа лісових насаджень області складає 116743,1 га, порогова рекреаційна

ємність (внутрішній рекреаційний ресурс ландшафтів) яких складає 299,5 тис. осіб. Це не задовольняє як сучасних, так і прогнозованих потреб населення у короткочасній рекреації на 2031 рік, які загалом по області складають 616,7 тис. осіб (табл. 3). Такі потреби можна задовольнити за рахунок збільшення площ лісових насаджень області до рівня оптимальної лісистості, що складає для області 12-15 відсотків. Питання доцільності збільшення вкритих лісом площ у степу є дискусійним, хоча вперше обґрунтовано та науково доведено потребу у лісорозведенні для захисту агроландшафтів було починаючи з праць В.В.Докучаєва. З одного боку, для степів деревна рослинність не є характерною, а з іншого, сучасні українські степи не є степами у повному розумінні цього слова. Фактично, враховуючи антропогенні зміни, мова йде про лісопольовий аграрний ландшафт, розташований у степовій зоні. І тут вже деревна рослинність виступає як необхідний засіб регулювання процесів функціонування ландшафту. Збільшення лісистості є необхідним і з точки зору раціонального використання природних ресурсів ландшафтів степової зони, зокрема ґрунтів, для припинення ерозійних процесів. Найбільше впливає на приріст атмосферних опадів у рівнинних районах Східноєвропейської рівнини збільшення лісистості від 1 до 15-20%. При збільшенні лісистості до 25-30% поверхневий стік сильно зменшується, а надалі, особливо після 40% майже не змінюється [8]. Кожен водозбір має свій оптимум лісистості, при якому позитивний вплив лісів на річковий стік максимально і дає найбільший приріст підземного стоку. При збільшенні або зменшенні лісистості від оптимальної він зменшується. Дані свідчать про те, що величини оптимальної водоохоронної лісистості закономірно зменшуються з північного заходу на південний схід України від 40 до 16-17%; причому тут помітна кореляція із кількістю опадів та температурою. Лісистість для басейнів Південного Бугу – 16-19%, Дніпра – 16-17% (у нижніх та середніх течіях), Сіверського Дінця 16-18%, а середня лісистість для степової зони взагалі 15-17% [8]. Виходячи з цього нами було обрано як оптимальний показник лісистості для більшої частини території області 15%. Тільки для південних адміністративних районів показник знижено до 12 відсотків, враховуючи наявні рекомендації для південної степової зони, що характеризується недостатнім зволоженням і критичними умовами для зростання лісової рослинності (річна кількість опадів менше 350 мм). В умовах сухого степу порівняно мала кількість опадів, що суттєво знижує ефективність лісомеліоративних заходів. Сучасні площі лісонасаджень та розрахункові потреби у лісонасадженнях наведені у таблиці 1.

Площа лісових насаджень при оптимальній лісистості обчислювалась за формулою:

$$S_{\text{ло}} = S \times K_{\text{л}} \quad (1.1)$$

де $S_{\text{ло}}$ - площа лісових насаджень при оптимальній лісистості, га;

S – площа обраної досліджуваної території, га;

K_d – коефіцієнт лісистості території.

Результати розрахунків наведені у таблиці 1 показують, що наразі існуючі лісонасадження мають недостатню площу з лісомеліоративної точки зору. Замість необхідних для нормального, стабільного функціонування агроландшафту 12-15% в області наявні лише 4% лісонасаджень. Це свідчить про необхідність збільшення площ існуючих лісонасаджень до прийнятного науково-обґрунтованого рівня

Таблиця 1. Сучасні площі лісонасаджень Запорізької області та перспективні потреби щодо їх розширення

Райони та міста обласного підпорядкування	Площа, га [6]	Існуючі ліси та лісовкриті площі станом на 01.01.2006, га [6]	Сучасний рівень лісистості, %	Оптимальний рівень лісистості, %	Площа лісів при оптимальній лісистості, га	Необхідна додаткова площа лісів, що можуть виконувати рекреаційну функцію, га
Бердянський	177614,1	7811,1	4	12	23313,7	15502,6
Василівський	162145,0	5410,8	3	15	24321,8	18911,0
Великобілозерський	46928,0	1094,8	2	15	7039,2	5944,4
Веселівський	112881,0	3317,0	3	12	13545,7	10228,7
Вільнянський	127248,3	5911,9	5	15	19087,3	13175,4
Гуляйпільський	130046,0	5456,8	4	15	19506,9	14050,1
Запорізький	143610,6	8711,7	6	15	21541,6	12829,9
К-Дніпровський	117926,9	3226,0	3	15	17689,1	14463,1
Куйбишевський	133538,0	7833,0	6	15	20030,7	12197,7
Мелітопольський	178716,0	9159,1	5	12	21445,9	12286,8
Михайлівський	106673,0	2936,8	3	15	16000,9	13064,1
Новомиkolaївський	91543,0	3446,5	4	15	13731,5	10285,0
Оріхівський	159787,0	7565,2	5	15	23968,1	16402,9
Пологівський	134391,0	6338,9	5	15	20158,7	13819,8
Приазовський	194717,0	6577,1	3	12	23366,1	16789,0
Приморський	139766,0	6390,6	5	12	16771,9	10381,3
Розівський	60996,0	2439,9	4	15	9149,4	6709,5
Токмацький	144247,0	6166,0	4	15	21637,1	15471,1
Чернігівський	120020,0	5286,0	4	15	18003,0	12717,0
Якимівський	185588,0	7089,4	4	12	22270,6	15181,2
м. Запоріжжя	27801,1	1857,2	7	25	6950,3	5093,1
м. Бердянськ	8265,0	96,0	1	25	2066,3	1970,0
м.Енергодар	6350,0	2146,0	34	25	1587,5	-
м.Мелітополь	4246,0	170,1	4	25	1061,5	891,4
м.Токмак	3246,0	305,0	9	25	811,5	506,5
Запорізька область	2718290,1	116743,1	4	12-15	560883,6	444140,5

Лісонасадження поруч з рекреаційною функцією можуть повноцінно виконувати і протиерозійну і водоохоронну функції, яка фактично виступатиме головною і найбільш важливою. В останньому випадку, ліси створені біля берегів річок та інших водойм матимуть високі естетичні

якості і дуже сприятливі для рекреації. Одночасно, збільшення лісистості за рахунок створення рекреаційних лісонасаджень доцільно проводити в межах виділених рекреаційних зон. Для потреб рекреаційного використання підходять не всі лісонасадження, а здебільшого такі, що мають форму масивів. Звичайні полезахисні лісосмуги малопридатні до рекреаційного використання, хоча в окремих випадках використовуються місцевим населенням для влаштування пікніків, і тому категорично відкидати їх рекреаційне значення не слід. Крім того, лісосмуги створюють певний колорит в одноманітній степовій місцевості і можуть бути задіяні у сільському зеленому туризмі. Найкращим для розвитку рекреації підходять лісові масиви з галявинами, проте насаджень з такою структурою в області дуже мало. Переважають компактні щільні масиви насаджень з просіками у лісництвах або ж звичайні лісосмуги. Тому, піднімаючи питання розвитку рекреації в лісонасадженнях в майбутньому, слід розробляти плани лісонасаджень на невгіддях з урахуванням можливостей їх рекреаційного використання. Так само можна розширювати окремі існуючі лісосмуги, перетворюючи їх на витягнуті лісові масиви впоперек напряму переважаючих східних вітрів у регіоні.

Рекреаційна ємність існуючих лісових насаджень обчислювалась за формулою:

$$N_{\text{л}} = \frac{S_{\text{л}}}{n_3} \times k \quad (1.2)$$

де $N_{\text{л}}$ – рекреаційна ємність лісових насаджень;

$S_{\text{л}}$ – площа лісових насаджень, га;

n_3 - допустиме рекреаційне навантаження, чол./га;

k – коефіцієнт кореляції.

Нормативи рекреаційної ємності лісових насаджень та коефіцієнти кореляції визначались за ДБН 360-92**, що вказані там у таблиці 5.4 [5]. При створенні схеми розрахунків нами враховані методичні рекомендації щодо визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси та об'єкти у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом, а також досвід відповідних розрахунків російських вчених [1, 7]. Результати розрахунків наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Рекреаційна ємність існуючих лісонасаджень Запорізької області

Райони та міста обласного підпорядкування	Площа, га [6]	Існуючі ліси та лісовкриті площі станом на 01.01.2006, га [6]	Допустиме рекреаційне навантаження, чол./га (ДБН 360-92)	Порогова рекреаційна ємність існуючих лісових насаджень розрахункова, тис. осіб	Коефіцієнт кореляції
Бердянський	177614,1	7811,1	3,4	26,6	1
Василівський	162145,0	5410,8	3,8	16,5	0,8

Великобілозерський	46928,0	1094,8	2	2,2	1
Веселівський	112881,0	3317,0	1,75	5,8	1
Вільнянський	127248,3	5911,9	2	9,5	0,8
Гуляйпільський	130046,0	5456,8	2	8,7	0,8
Запорізький	143610,6	8711,7	3,8	26,5	0,8
К-Дніпровський	117926,9	3226,0	2	15,7	1
Куйбишевський	133538,0	7833,0	2	12,5	0,8
Мелітопольський	178716,0	9159,1	3,8	34,8	1
Михайлівський	106673,0	2936,8	2	5,9	1
Новомиkolaївський	91543,0	3446,5	2	5,5	0,8
Оріхівський	159787,0	7565,2	2	12,1	0,8
Пологівський	134391,0	6338,9	2	10,1	0,8
Приазовський	194717,0	6577,1	1,75	11,5	1
Приморський	139766,0	6390,6	1,75	11,2	1
Розівський	60996,0	2439,9	2	3,9	0,8
Токмацький	144247,0	6166,0	2	12,3	1
Чернігівський	120020,0	5286,0	2	8,5	0,8
Якимівський	185588,0	7089,4	3,4	24,1	1
м. Запоріжжя	27801,1	1857,2	8,5	12,6	0,8
м. Бердянськ	8265,0	96,0	8,5	0,8	1
м.Енергодар	6350,0	2146,0	8,5	18,2	1
м.Мелітополь	4246,0	170,1	8,5	1,5	1
м.Токмак	3246,0	305,0	8,5	2,56	1
Запорізька область	2718290,1	116743,1	-	299,5	-

Необхідна додаткова площа рекреаційних лісових насаджень обчислювалась за формулою:

$$S_d = S_{ло} - S \quad (1.3)$$

де S_d – необхідна додаткова площа лісових насаджень, га;

$S_{ло}$ - площа лісових насаджень при оптимальній лісистості, га;

S – площа існуючих лісових насаджень, га.

Результати розрахунків рекреаційної ємності додаткових лісонасаджень в межах території Запорізької області наведені у таблиці 3.

Таблиця 3.

Рекреаційна ємність додаткових лісонасаджень для збільшення лісистості досліджуваної території

Райони та міста обласного підпорядкування	Прогнозована потреба у короточасній рекреації на 2031 рік, тис. чол.	Орієнтовна потреба у площах рекреаційних лісів за укрупненим нормативом (ДБН 360-92), тис. га	Допустиме проектоване рекреаційне навантаження, чол./га (ДБН 360-92)	Рекреаційна місткість додаткових лісових насаджень проектована, тис. осіб
Бердянський	7,35	2,45	3	46,5
Василівський	24,15	8,05	3	56,7
Великобілозерський	6	2,00	3	17,8
Веселівський	5,6	1,86	3	30,7
Вільнянський	16,45	5,48	3	39,5

Гуляйпільський	8,05	2,68	3	42,1
Запорізький	26,25	8,75	3	38,5
К-Дніпровський	12,6	4,20	3	43,4
Куйбишевський	6,65	2,22	3	36,6
Мелітопольський	14,7	4,90	3	36,8
Михайлівський	9,1	3,03	3	39,2
Новомиколаївський	4,9	1,63	3	30,8
Оріхівський	15,4	5,13	3	49,2
Пологівський	11,55	3,85	3	41,5
Приазовський	9,45	3,15	3	50,4
Приморський	11,2	3,73	3	31,1
Розівський	2,1	0,70	3	20,1
Токмацький	6,3	2,10	3	46,4
Чернігівський	4,55	1,52	3	38,1
Якимівський	11,2	3,73	3	45,5
м. Запоріжжя	267,75	89,25	10	50,9
м. Бердянськ	41,65	13,88	10	19,7
м. Енергодар	21	7,00	10	-
м. Мелітополь	175	58,3	10	8,9
м. Токмак	44	14,67	10	5,1
Запорізька область	616,7	205,57	-	865,8

Площа додаткових рекреаційних насаджень має складати 133262 га, рекреаційна ємність яких складатиме 794 тис. осіб, що з надлишком задовольняє потреби населення у короткочасному відпочинку. Для збільшення загального рівня лісистості по області потрібно створити 444140,5 га насаджень, які також можуть виконувати рекреаційну функцію. Загальна рекреаційна ємність проєктованих додаткових лісів області при оптимальній лісистості складе 866 тис. осіб. У такий спосіб можна створити рекреаційний потенціал для повноцінного короткочасного відпочинку у віддаленому майбутньому.

Висновки. В Запорізькій області нині існує 116743,1 га лісових насаджень, рекреаційна ємність яких складає 229,5 тис. осіб. Існуючий показник не задовольняє потенційних потреб території з точки зору лісомеліорації, охорони ґрунтів та водних об'єктів та охорони навколишнього середовища. Водночас, площа лісонасаджень є недостатньою з точки зору рекреації. Тому нами обраховані площі необхідних додаткових лісонасаджень в області, які рекомендовано створювати в межах невідбудованих територій. Їх площа складає 444140,5 га, а рекреаційна ємність 794 тис. осіб. Це дозволить у майбутньому стабілізувати природне середовище, припинити несприятливі природні процеси та водночас отримати додатковий рекреаційний ресурс.

Використані джерела:

1. Атрохин В.Г., Ландшафтное лесоводство / В.Г. Атрохин, В.Я.Курамшин. – М.: Экология, 1991. – 176 с.
2. Воровка В.П. Природоохоронні території у структурі природно-ресурсного потенціалу Запорізької області / В.П. Воровка // Екологічний стан природно-територіальних комплексів Запорізької області і суміжних територій в умовах сучасного природокористування / Відп. ред. Л.М. Даценко, В.П. Воровка. – Мелітополь, 2006 – С. 55-77

3. Гришко С. В. Алтагірське лісництво як лісокультурний ландшафт узбережжя Молочного лиману / С.В. Гришко // Геоекологічні проблеми басейну Азовського моря та шляхи їх вирішення: Збірник наукових праць. – Мелітополь, 2010. – С. 43-46
4. Гришко С. В. Історико-географічний аналіз утворення і розвитку Старобердянського лісництва / С.В. Гришко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. – Вінниця, 2007. Вип. 14. – С. 108-113
5. Державні будівельні норми України ДБН 360-92**. „Містобудування. Планування і забудова міських та сільських поселень”. – К. : Держбуд України, 2002. – 107 с.
6. Звіт про кількісний та якісний склад земель за станом на 10.01.2006 Запорізького обласного головного управління земельних ресурсів. – Запоріжжя, 2006. – 27 с.
7. Методичні рекомендації щодо визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси та об'єкти у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом / [Комарчук С.С., Шлапак А.В., Шлапак В.П. та ін.]. – К.: Видавництво українського фіто соціологічного центру, 2003. – 51с.
8. Міхович А.Г. Водоохоронні лісонасадження / А.Г. Міхович, П.С. Пастернак, П.П. Ананьєв та інші – К. : Урожай, 1986, – 144 с.
9. Николаев В.А. Ландшафтоведение: Эстетика и дизайн: Учеб. Пособие/ В.А. Николаев – М.: Аспект-пресс, 2003. – 176 с.

УДК 911.2:502.3

Магир О.Я.

ПРИРОДНО-КУЛЬТУРНИЙ КАРКАС ГУМАНІСТИЧНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПОЛЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті запропоновано і обґрунтовано ідею природно-культурного каркасу як системи гуманістичних цінностей, що певним чином знайшли своє відображення у ландшафтах. Такі цінності формувались і формуються під впливом, а точніше спільно з ландшафтами території. Визначено, що основними структурними елементами природно-культурного каркасу Волинської області є ядра, периферійні зони, лінійні структури.

В статье предложено и обосновано идею природно-культурного каркаса как системы гуманистических ценностей, определенным образом отраженных в ландшафтах. Такие ценности формировались и формируются под влиянием, а точнее совместно с ландшафтами территории. Определено, что основными структурными элементами природно-культурного каркаса Волынской области является ядра, периферийные зоны, линейные структуры.

The idea of natural and cultural framework as a system of human values that somehow reflected in the landscape are suggested and substantiated. These values were formed and shaped by, but rather in conjunction with landscapes territory. The basic structural elements of natural and cultural frame of Volyn region is core, peripheral zone, linear structure.

Актуальність дослідження. У розвиненому суспільстві необхідною є орієнтація науки на проблеми людяності, гуманності. Сучасна географічна наука, в тому числі й ландшафтознавство, повинна вміщувати в себе гуманістичну складову, а також, що найголовніше – гуманістичне мислення науковців. Тому доцільним є дослідження ландшафтів не лише як природних утворень, але також як території, збагаченої людськими надбаннями (матеріальними та ідеальними).

Метою роботи є дослідження гуманістичного потенціалу ландшафтів Волинської області. Дослідження здійснено для освітніх,